

የሰ/መ/ቁ. 12719

ታህሣሥ 17 ቀን 2000 ዓ.ም.

ዳኞች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ፍስሐ ወርቅነህ

መስፍን ዕቁበዮናስ

ተሻገር ገ/ሥላሴ

አብዱራሂም አህመድ

አመልካች፡- ሉክሰር የቱሪስትና የጉዞ ወኪል ኃ/የተ/የግ/ማኅበር - አልቀረበም።

ተጠሪ፡- ብሩኔይስ ኃ/የተ/የግ/ማኅበር - ጠበቃ ተስፋዬ ዘውዴ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፤

ፍርድ

የአሁኑ አመልካች ኅዳር 28 ቀን 1993 ዓ.ም. ለፌ/ክ/ፍ/ቤት ባቀረበው ክስ፣ የአሁኑ ተጠሪ ሚያዝያ 21 ቀን 1991 ዓ.ም. ካቻማሌ አስ.ፒ. ኤ. ለተባለ ድርጅት የአሜሪካን ዶላር 540,000 /አምስት መቶ አርባ ሺህ/ ለመክፈል ግዴታ ገብቷል። ከዚህ በኋላ ተጠሪ እና ካቻማሌ አስ ፒ ኤ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. ባደረጉት ተጨማሪ ውል መሰረት ተጠሪ ላለበት ዕዳ ከፊል ክፍያ እንዲሆን ጠቅላላ ዋጋቸው የአሜሪካን ዶላር 452,338 /አራት መቶ ሃምሳ ሁለት ሺ ሦስት መቶ ሰላሣ ስምንት/ ወይም በኢትዮጵያ ብር 3,673,000 /ሦስት ሚሊዮን ስድስት መቶ ሰባ ሦስት ሺህ/ የሆኑ አዲስ አበባ አምቼ ኩባንያ የቆሙ አምስት አውቶብሶችን ለአመልካች ለማስረከብ ግዴታ ገብቷል። ተጠሪ በገባው ግዴታ መሠረት አውቶብሶቹን ለአመልካች ስላላስረከበ በፍ/ቤቱ አስገዳጅነት እንዲያስረክበውና አውቶብሶቹን ባለመረከቡ ምክንያት አመልካች ያጣውን ጥቅም ከህጋዊ ወለዱ ጋር እንዲከፈለው ጠይቋል። ተጠሪ ጥር 7 ቀን 1993 ዓ.ም. ከሰጠው መልስ መካከል፣ አመልካች ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. ተፈረመ በተባለው ስምምነት ላይም ሆነ

ሚያዝያ 21 ቀን 1991 ዓ.ም. በተደረገው ውል ላይ ተዋዋይ ወገን ባለመሆኑ ሠነዱን መሠረት አድርጎ የዳኝነት ጥያቄ ለማቅረብ የሚያስችለው መብት የለም፤ ከተገለፀው ሰነድ ላይ ስሙ የተመለከተ ቢሆንም እንደ ካቻማሌ አስ.ፒ. ኤ. ሆኖ አውቶብሶቹን ሊረከብ እንጂ ርክክቡ ለከሳሹ የባለቤትነት መብት እንዲያጎናጽፍ ታስቦ የተጻፈ አይደለም። ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም የተጻፈው ሰነድ እንደዋናው ውል በሁለት ምስክሮች ያልተረጋገጠ ስለሆነ የሚያጎናጽፈው መብት የለም፤ ከዚህ በተጨማሪ ይህ ሰነድ ተጨማሪ ውል ሳይሆን ደብዳቤ ብቻ በመሆኑ ተጠሪ ስለዕዳው አከፋፈል አዲስ ሐሣብ አቀረበ እንጂ የገባው ግዴታ የለም የሚል ይገኝበታል። የፌ/ክ/ፍ/ቤት የግራ ቀኙን ክርክር መርምሮ ግንቦት 19 ቀን 1995 ዓ.ም. በዋለው ችሎት ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. የተጻፈው ሰነድ አዲስ የውል ሐሣብ የያዘ ደብዳቤ እንጂ ተጨማሪ ውል ባለመሆኑ ፍ/ቤቱ ጥያቄውን አልተቀበለውም። ተከላኝ ለክርክሩ መነሻ የሆኑትን አውቶብሶች ለከሳሽ ሊያስክብም ሆነ ዋጋቸውን ሊተካ እንዲሁም ርክክብ ቢፈፀም ኖሮ ተሽከርካሪዎቹ ሊያስገኙ ይችሉ የነበረውን ጥቅም ተከላኝ ለከሳሽ ሊከፍል አይገደድም በማለት ወስኗል። ይግባኝ የቀረበለት የፌ/ጠ/ፍ/ቤት ሰኔ 24 ቀን 1995 ዓ.ም. በሰጠው ትዕዛዝ የሥር ፍ/ቤት ውሣኔ ጉድለት የለበትም በማለት ይግባኝን ውድቅ አድርጎታል።

የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይኸን ውሣኔ ለማስለወጥ ነው። ይህ ችሎት ታህሣሥ 30 ቀን 1996 ዓ.ም. መዝገቡ ለሰበር እንዲቀርብ ትዕዛዝ ሰጥቶ የግራ ቀኙን መልስ እና የመልስ መልስ ከመዝገቡ ጋር አያይሏል። በዚህ ጉዳይ ውሣኔ ማግኘት የሚገባው ጭብጥ፣ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. በአሁኑ ተጠሪና በካቻማሌ አስ.ፒ. ኤ. መካከል ተፈረመ የተባለው ሰነድ የዕዳ ክፍያ ተጨማሪ ስምምነት ሳይሆን አዲስ ሐሣብ የቀረበበት ደብዳቤ ስለሆነ መልስ ሰጭ በዚህ ደብዳቤ የሚገደድበት ምክንያት የለም መባሉ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም? የሚለው ይሆናል።

ይህ ችሎት አቤቱታውን በሥር ከተደረጉ ክርክሮች እና ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምሯል። የአሁኑ አመልካች በሥር ፍ/ቤት አቅርቦት የነበረው ክስ፣ የአሁኑ ተጠሪ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. ከካታማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. ጋር ተጨማሪ ውል ሲያደርግ አምስት አውቶብሶችን ለኔ ለማስረከብ ግዴታ የገባ በመሆኑ በገባው ግዴታ መሠረት ርክክቡን እንዲፈጽምልኝ፣ ርክክቡም በመዘግየቱ የቀረብኝን ጥቅም ይተካልኝ በማለት ጠይቋል። የአሁኑ ተጠሪ ለክሱ በሰጠውም መልስ ሆነ ለሰበር ቅሬታው ጥር 27 ቀን 1996 ዓ.ም. ለዚህ ችሎት ከሰጣቸው መልሶች መካከል፣ ማያዝያ 21 ቀን 1991 ዓ.ም. የተደረገው ስምምነት ተከላሽን /የአሁን ተጠሪ/ እና ካታማሊ ኤስ ፒ ኤን ብቻ የሚመለከት ነው። ሰኔ 30 ቀን 1991 ተገፈ የተባለውም ሰነድ ቢሆን ተጠሪንና ካታማሊ ኤስ ፒ ኤን ብቻ የሚመለከት ሆኖ በሰነዱ ላይ የከላሽ /የአመልካች/ ስም መጠቀሱ በሰነዱ ላይ የተመለከቱትን አውቶብሶች እንደካታማሊ ኤስ ፒ ኤ ሆኖ እንዲረከብ እንጂ ከርክክቡ በኋላ የባለቤትነት መብት እንዲያገኝ ታስቦ የተዘጋጀ ባመሆኑ የሥር ከላሽ የሆነው የአሁኑ አመልካች ተዋዋይ ወገን ያልሆነበትን ሰነድ መነሻ አድርጎ መብት ለመጠየቅ አይችልም። ሦስተኛ ወገኖች የውል ተጠቃሚ እንዲሆኑ ለማድረግ ውሉ በግልጽ ለይቶ የማመልከት ግዴታ ያለበት መሆኑን በመግለጽ ሰፊ መልስ ሰጥቷል። በሌላ በኩል የአመልካች ጠበቃ በበኩሉ፣ ተዋዋይ ወገኖች በውሉ ያልነበሩ ሦስተኛ ወገኖችን የውሉ ተጠቃሚ ስለሚያደርጉበት የሕግ አግባብ፣ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. የአሁኑ ተጠሪ በራሱ አነሳሽነት ለአሁኑ በስር ባለገንዘብ /ካታማሊ ኤስ. ፒ. ኤ./ ተቀባይነት በማግኘቱ በገባው ግዴታ ለአሁኑ ተጠሪ አውቶብሶቹን የማስረከብ ግዴታ ያለበት መሆኑን በመግለጽ ተከራክሯል።

በበኩላችን ጉዳዩን በሚከተለው አኳኋን መርምረናል። በመሠረቱ ከውል የሚመነጭ መብትም ሆነ ግዴታ የሚመሰረተው ውሉን በፈቃዳቸውና በስምምነታቸው ባቋቋሙት ተዋዋይ ወገኖች ላይ መሆኑ አጠያያቂ

አይደለም። በውሉ መደረግ ጊዜ ተዋዋይ ወገን ያልነበሩ ሦስተኛ ወገኖች የመብቱ ተጠቃሚዎችም ሆነ የግዴታው ተጠያቂዎች ሊሆኑ እንደማይችሉ የፍትሐብሔር ሕግ ቁ. 1952/1/ ያስገነዝባል። ይህ አጠቃላይ መርህ Privity of contract or Relative Effect of contract በመባል የሚታወቀው የውል ሕግ አጠቃላይ መርህ ነው። ውሎች ባቋቋሟቸው ሰዎች ላይ ሕግ ናቸው የሚለው የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1731 አነጋገርም ከዚህ መርህ ጋር የሚጣጣም ድንጋጌ ነው። ከዚህ አጠቃላይ መርህ በተለየ ሁኔታ በአንድ ውል ምስረታ ጊዜ የውሉ ተካፋይ ያልነበሩ ሦስተኛ ወገኖች ወደ ውሉ ውጤት ሊገቡ የሚችሉበት አግባብ በሕጉ የተለያዩ ክፍሎች ውስጥ የተመለከተ ስለመሆኑ ልብ ሊባል የሚገባው ጉዳይ ነው። በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1957 እና በሚቀሉት አንቀጾች መሠረት ለሦስተኛ ወገን ጥቅም ሲባል የሚደረጉ የውል ስምምነቶች /Contract for the Benefit of third parties/፣ በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 2212/1/ እና 2222 መሠረት ወካይ የተባለው ተወካዩ ከሌለው ጋር ላደረገው የውል አፈፃፀም ተጠያቂ የሚሆንበት አግባብ ወይም በንግድ ሕግ ቁጥር 701/1፣ 706 መሠረት ለአንድ የተለየ ተጠቃሚ ጥቅም ሲባል የሚደረጉ የኢንሹራንስ ውሎች የዚህ አጠቃላይ የውል ሕግ መርህ ልዩነቶች /Exceptions/ ስለመሆናቸው ለአብነት ለመጥቀስ የሚቻል ነው።

በያዝነው ጉዳይ ሚያዝያ 21 ቀን 1991 ዓ.ም. በተደረገ ውል የአሁኑ ተጠሪ 540,000 (አምስት መቶ አርባ ሺ) የአማራካን ዶላር ለካታማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. ለመክፈል ግዴታ የገባ መሆኑ ታውቋል። ከዚህ የግዴታ ስምምነት ጥቂት ወራት በኋላ የአሁኑ ተጠሪ እራሱ ባዘጋጀው ሰነድ ቀደም ሲል የነበረበትን የገንዘብ ዕዳ መቀነሻ ይሆን ዘንድ ዋጋቸው የአማራካን ዶላር 462,338 የሆኑ የሻንሊ ቁጥራቸው የተጠቀሱትን አምስት አውቶብሶች በአይነት ለአሁኑ አመልካች ለማስረከብ፣ ቀሪውንም የገንዘብ ዕዳ ለባለገንዘቡ በየወሩ በሚደረግ የክፍያ ስርዓት ለማጠናቀቅ ከባለገንዘቡ ጋር ስምምነት

ተደርሶ በውሉ መደረግ ጊዜ የውሉ ተካፋይ ያልነበረውን የአሁኑን አመልካች የውሉ ተጠቃሚ /Beneficiary/ አድርገው ሰይሙት የነበረ መሆኑ ታውቋል። በአሁኑ ተጠሪ እና በካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. መካከል ዕዳን በአይነት ለመቀነስ መግባባት ላይ ተደርሶ ያልነበረ ቢሆን ኖሮ የአሁኑ ተጠሪ እራሱ ባዘጋጀው ሰነድ በባዶ ሜዳ ተነስቶ የአሁኑን አመልካች የውሉ ተጠቃሚ አድርጎ ይጠቅሰው ነበር ብሎ ለማለትም ጭራሹን የሚቻል አልነበረም። የአሁኑ ተጠሪ ከሥር ባለገንዘቡ /ካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ./ ጋር ያደረገው ዋናው ውል /ሚያዝያ 21 ቀን 1991 ዓ.ም. የተደረገው/ በልዩ ሥርዓት እንዲደረግ ሕግ የሚያስገድድ በመሆኑ ከቀድሞው ውል ጋር በተዛመደ አኳኋን የተደረገው የሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም ተጨማሪ ውል በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1684 በተመለከተው አኳኋን በዝምታም ጭምር መቀበል የሚቻል የነበረ ቢሆንም ተዋዋይ ካቻማሊ ኤስ.ፒ. ኤ. በፊርማውም ጭምር አረጋግጦታል። በተጨማሪ የአሁኑ ተጠሪ ውሉ በተደረገ ማግሥት ማለትም ሐምሌ 1 ቀን 1991 ዓ.ም. ለእዳው መቀነሻ እንዲሆን ታስቦ ለአሁኑ አመልካች ለማስረከብ በተጨማሪ ውሉ ግዴታ የገባቸው አውቶቡሶች ከማናቸውም ዕዳ ነፃ መሆናቸውን ማረጋገጫ መስጠቱን ይህ ችሎት ከሥር መዝገቡ ጭምር ተረድቷል። ተጠሪ በገባው ግዴታ መሠረት አውቶቡሶችን ለአሁኑ አመልካች ባለማስረከቡ ተዋዋይ /ካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ./ በተከታታይ ጊዜያት ግዴታውን እንዲወጣ አሳስቦታል። ግዴታውንም የማይወጣም ከሆነ የሕግ እርምጃ ለመውሰድ የሚገደድ መሆኑን ጭምር ሲገልጽ ቆይቷል። ይህ አካሄድ ደግሞ የተጠሪ ጠበቃ እንደሚለው ሳይሆን የሕጉን አግባብ የተከተለ አካሄድ መሆኑን የፍትሐብሔር ሕግ ቁ. 1958/2/ ያስገነዝበናል። ከዚህ በተጨማሪ አመልካችም ቢሆን በጠበቃው አማካኝነት ተጠሪ አውቶቡሶችን እንዲያስረክበው ማስጠንቀቂያ ሲሰጥ መቆየቱን ከጉዳዩ መረዳት ተችሏል። ይህ ሁሉ ሁኔታ በአንድነት ተደምሮ ሲታይ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. የተፈረመው ሰነድ ተጠሪ እንደሚለው አዲስ የውል ሐሣብ የቀረበበት ደብዳቤ

ሳይሆን የሕጉን ሥርዓት የተከተለና የሁሉም ወገኖች ማለትም የተዋዋዩ /የካቻማሊ ኤስ.ፒ.ኤ./ የተስፋ ሰጭው /የአሁኑ ተጠሪ/ እና የተጠቃሚው /የአመልካች/ ይሁንታ የነበረበት ተጨማሪ ውል መሆኑ አጠያያቂ አይደለም።

የሥር ፍ/ቤት በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1734 መሠረት ከዋናው ውል መደረግና ከዚያ በኋላ የተዋዋይ ወገኖች የሐሣብ አንድነት ምን እንደነበረ ከፍ ብለን በገለጽነው አኳኋን መርምሮ ውሳኔ ላይ መድረስ ሲገባው ዋናው ውል ራሱ ልዩ የፎርም ስርዓት እንዲከተል ሕጉ በአስገዳጅነት የጠየቀው መስፈርት ሳይኖር ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. ዋናውን ውል ተከትሎ ተዘጋጀ የተባለው ሠነድ የአፃፍ ስልቱ ከውል ይልቅ የደብዳቤ ቅርጽ ያለው ነው፤ ፊርማውም ቢሆን በካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. ሊሰፍር የሚችልበት አጋጣሚ ሊኖር ይችላል በሚል በሕግ ያልተደገፈ ግምታዊ /Speculation/ አሳቤ ላይ ደርሶ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. በግራ ቀኝ የተፈረመው ሰነድ ደብዳቤ እንጂ ተጨማሪ ውል አይደለም ብሎ ማለቱ መሠረታዊ የሕግ ሥህተት ሆኖ አግኝተነዋል።

በመጨረሻ የውሉ ተጠቃሚ የሆነው የአሁኑ አመልካች በካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. እና በአሁኑ ተጠሪ መካከል ተደርጎ የነበረውን የውል ስምምነት የተቀበለው በመሆኑ በተስፋ ሰጭው ማለትም በአሁኑ ተጠሪ ላይ ውሉ የሚያስገኛቸውን መብቶች በማይመለስ አኳኋን ይዞ እንደሚቆይ እና ተስፋ ሰጭው በተዋዋዩ ማለትም በካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. ላይ ሊኖረው የሚችለውን የግል የሆኑትን መከራከሪያዎች ሰብብ በማድረግ በተጠቃሚው ላይ መቃወሚያ ሊያደርግ የማይችል ስለመሆኑ የፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1961 ያስገነዝባል። አጠቃላይ የሕጉ አፈፃፀም ይህ ሆኖ ሳለ የአሁኑ ተጠሪ ከግዴታው ጋር ጭራሽ ባልተገናኘ ሁኔታ ካቻማሊ ኤስ. ፒ. ኤ. ውክልናዩን ስለሰረዘ ሰኔ 30 ቀን 1991 ዓ.ም. የተደረገውን ስምምነት ሰርገላሁ ብሎ ማለቱ ከተጠያቂነት አያድነውም ብለናል።